

ІНДЕКСАЦІЯ ЗАРПЛАТИ 2023: ПОЗИЦІЯ ПРОФСПІЛКИ

Індексація заробітної плати – це законодавчо встановлений механізм підвищення грошових доходів населення, що дає можливість частково або повністю відшкодувати подорожчання споживчих товарів і послуг.

Проведення індексації регулюється Законом України «Про індексацію грошових доходів населення» та Порядком проведення індексації грошових доходів населення, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 17.07.2003 № 1078 (далі – **Порядок**). Обов'язок проведення індексації покладено на роботодавців.

Проте на 2023 рік Законом України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» дію Закону України «Про індексацію грошових доходів населення» (далі - **Закон про індексацію**) було зупинено. Відповідна норма закріплена у п. 3 Прикінцевих положень Закону про Держбюджет 2023 рік.

У зв'язку з цим, *починаючи з 01.01.2023 до кінця 2023 року, у роботодавця відсутній обов'язок нараховувати індексацію заробітної плати працівнику*, незалежно від того, коли у працівника виникло чи виникне право на індексацію.

Важливо! Зупинення нарахування та виплати індексації заробітної плати працівнику Є ПРАВОМ, А НЕ ОБОВ'ЯЗКОМ роботодавця.

Згідно зі статтею 9¹ Кодексу законів про працю України роботодавці в межах своїх повноважень і за рахунок власних коштів можуть встановлювати додаткові порівняно з законодавством трудові та соціально-побутові пільги для працівників.

Тобто, роботодавець МОЖЕ нараховувати індексацію заробітної плати працівникам за власним рішенням.

Вважаємо, що роботодавцям доцільно продовжити проводити індексацію заробітної плати в 2023 році, застосувавши для цього Порядок проведення індексації грошових доходів населення, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 р. № 1078.

В обґрунтування цієї позиції існують достатньо вагомі аргументи.

По-перше, це важливість мотивації персоналу. Здійснювана індексація заробітної плати хоча б частково компенсує суттєву втрату купівельної спроможності зарплати в сучасних умовах тотального сповільнення економіки, зниження доходів населення та високих темпів інфляції та сприяє збереженню ділової репутації роботодавця і трудового потенціалу підприємства. Тому підприємствам робити це не тільки доцільно, а й необхідно.

По-друге, на даний момент існує правова невизначеність щодо індексації заробітної плати, яка склалась через невідповідність положень різних нормативно-правових актів. Зокрема, відповідно до частини п'ятої статті 95 Кодексу законів про працю України та статті 33 Закону України «Про оплату праці» заробітна плата підлягає індексації в період між переглядом розміру мінімальної заробітної у встановленому законодавством порядку. Статтею 19 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» встановлено, що державні соціальні гарантії, до яких відноситься індексація доходів, у тому числі й заробітної плати, є обов'язковими для всіх державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності. Згідно з Інструкцією зі статистики заробітної плати, затвердженою наказом Держстату №5 від 13 січня 2004 року, індексація входить у фонд додаткової заробітної плати. Тобто, за ненарахування індексації роботодавець має нести таку ж відповідальність, як і за ненарахування зарплати.

По-третє, *продовжувати індексувати заробітну плату роботодавцям доцільно*, щоб у 2024 р. не довелося нараховувати значні її суми після відновлення дії Закону про індексацію і якщо цей закон не зміниться.

В умовах припинення індексації заробітної плати експерти радять роботодавцям регулярно підвищувати у 2023 р. тарифні ставки (оклади) працівників таким чином, щоб сума першого підвищення була вищою за суму можливої індексації у місяці підвищення 2023 р.

Рішення про нараховування індексації заробітної плати працівникам має бути врегульовано змінами до колективного договору та локальними документами роботодавця.

Для цього первинні організації ПМГУ на підприємствах мають ініціювати переговори з роботодавцями для прийняття двостороннього рішення щодо проведення індексації заробітної плати у 2023 році.

При досягненні спільного позитивного рішення потрібно внести необхідні зміни до колективного договору та відповідного положення про оплату праці, які будуть стосуватися механізму нарахування і виплати сум індексації заробітної плати. Після цього внесені зміни мають бути затверджені та введені в дію наказом по підприємству.

При розробленні механізму індексації заробітної плати доцільно взяти за основу Порядок проведення індексації грошових доходів населення, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 р. №1078і, та добиватися поліпшення його норм для працівників.

Нагадаємо основні принципи розрахунку індексації заробітної плати.

Відповідно до **Порядку**, сума індексації грошових доходів громадян визначається як результат множення грошового доходу, що підлягає індексації, на величину приросту індексу споживчих цін, поділений на 100 відсотків.

Заробітна плата індексується в межах прожиткового мінімуму для працездатних осіб, тобто розмір заробітної плати не впливає на величину індексації. Частина заробітної плати, що перевищує прожитковий мінімум, індексації не підлягає. При цьому сума індексації залежить від того, який місяць приймається за базовий для розрахунку індексації.

Базовий місяць – це останній місяць, в якому підвищувались тарифні ставки (посадові оклади), або місяць прийому на роботу, якщо було створено нову посаду.

Право на проведення індексації заробітної плати настає в місяці, коли індекс споживчих цін перевищує встановлений **Порядком** поріг індексації – 103%.

Відповідно розмір індексації (I_m) визначається на основі таких даних:

- прожитковий мінімум ($ПМ$) (у 2023 році складає 2684 грн для працездатних осіб);
- індекс споживчих цін (або інфляції) у відсотках (I_{CC}) – кумулятивний індекс, який розраховується наростаючим підсумком починаючи з наступного за базовим місяцем і офіційно оприлюднюється;
- базовий місяць.

Індексація за місяць (I_m), в якому на неї виникає право, визначається за формулою:

$$I_m = ПМ \times (I_{CC} - 100) / 100.$$

Щодо проведення індексації необхідно взяти до уваги певні обмеження.

Індексація не нараховується на ті виплати, які було встановлено на основі середньої зарплати працівника (відпускні, лікарняні та деякі інші виплати), та якщо працівникові взагалі не нараховувалась заробітна плата, наприклад, якщо він перебував у відпустці цілий місяць або за свій рахунок, або цілий місяць був на лікарняному.

Індексації підлягають доходи, які мають не одноразовий, а постійний характер (зокрема, оплата простою, не підлягає індексації).

Якщо працівник працює неповний робочий час, сума індексації визначається з розрахунку повного робочого часу, а виплачується пропорційно до відпрацьованого часу.

Припинення нарахування індексації, яке призводить до втрати навіть невеликих сум заробітної плати працівниками, в сучасних умовах суттєвого зниження заробітних плат та високих темпів інфляції в Україні знижує матеріальну захищеність працівників та підвищує соціальну напругу в трудових колективах підприємств.

Підготовлено відділом соціально-економічної роботи апарату ПМГУ

При підготовці матеріалу використовувались наступні ресурси та документи:

1. Постанова КМУ від 17 липня 2003 р. N 1078 «Про затвердження Порядку проведення індексації грошових доходів населення»: <https://ips.ligazakon.net/document/KP031078?an=20870>
2. Роз'яснення Державної служби з питань праці щодо індексації заробітної плати 2 2023 році: <https://sumy.dsp.gov.ua/news/zapytuvaly-vidpovidaiemo/>
3. Рекомендації сайтів <https://www.golovbukh.ua/>, dtkt.ua, <https://ips.ligazakon.net/>